

درس دوم تاریخ؛ زمان و مکان

تاریخ؛ زمان و گاه شمارک

۱. گاه‌شماری، نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (ماه و سال) ابداع کرده است.
۲. ابداع تقویم، نتیجه تلاش مشترک دانشمندان علوم ریاضیات، نجوم و فیزیک به حساب می‌آید.
۳. أسطربلاب وسیله‌ای برای رصد خورشید، ماه و دیگر سیارگان و ستارگان می‌باشد.
۴. مردمان بین‌النهرین (میان رودان) و مصریان باستان، در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند.
۵. در بین‌النهرین و به خصوص در میان بابلی‌ها، گاه‌شماری «خورشیدی قمری» رایج بود.
۶. در گاه‌شماری «خورشیدی قمری» بابلی، سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد.
۷. در گاه‌شماری «خورشیدی قمری» بابلی، برای رفع اختلاف تعداد روزهای سال قمری و شمسی، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.
۸. در گاه‌شماری مصری، سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید.
۹. در گاه‌شماری مصری، برای محاسبه یک چهارم شبانه روز اضافی، هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند و به قولی کبیسه می‌گرفتند.
۱۰. در سال ۴۶ ق.م. امپراتور روم (ژولیوس سزار) دستور داد گاه‌شماری رومی براساس گاه‌شماری مصری اصلاح شود.
۱۱. در سال ۵۲۵ م.، تولد حضرت مسیح (ع) به عنوان مبدأ گاه‌شماری رومیان (مسیحیان) تعیین شد.
۱۲. حدود ۱۰۰۰ سال بعد، پاپ گرگوار سیزدهم به کمک منجمان بار دیگر گاه‌شماری مسیحیان را اصلاح کرد.
۱۳. گاه‌شماری مسیحی، امروزه به نام گاه‌شماری میلادی شناخته می‌شود.
۱۴. گاه‌شماری هجری قمری که تقویم رایج بیشتر کشورهای اسلامی به شمار می‌رود، بر پایه گردش ماه به دور زمین تنظیم شده است و مبدأ آن، اول محرم سالی است که پیامبر از مکه به مدینه هجرت کرد.
۱۵. محتوای سنگ‌نوشته‌های بیستون و تخت جمشید نشان می‌دهند که گاه‌شماری خورشیدی قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است، اما ماه‌ها براساس فرهنگ و آیین ایرانی نام‌گذاری شده بودند.
۱۶. در دوره اشکانیان، گاه‌شماری‌های بابلی، سلوکی و اوستایی متداول بود.
۱۷. در دوره ساسانیان، گاه‌شماری اوستایی که گاه‌شماری دینی زرتشتیان محسوب می‌شد، در ایران رایج گردید.
۱۸. در گاه‌شماری اوستایی دوره ساسانیان، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد.
۱۹. در گاه‌شماری اوستایی دوره ساسانیان، پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.
۲۰. مبدأ گاه‌شماری اوستایی دوره ساسانیان، به تخت نشستن هر پادشاه بود.
۲۱. در گاه‌شماری اوستایی دوره ساسانیان، سال را ۳۶۵ شبانه روز می‌گرفتند، در هر ۴ سال یک شبانه روز و در هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد. برای رفع این مشکل بعد از هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.
۲۲. در گاه‌شماری اوستایی ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان نام‌گذاری شده بود.
۲۳. در ایران دوران اسلامی گاه‌شماری هجری قمری رایج گردید.
۲۴. گاه‌شماری جلالی یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است.
۲۵. گاه‌شماری هجری خورشیدی که از سال ۱۳۰۴ ش. در ایران رسمیت یافت، بر اساس گاه‌شماری جلالی تنظیم شده است.
۲۶. نظم و ترتیب رویدادها را کروئولوژی می‌گویند.

تاریخ و مکان؛ تأثیر جغرافیا بر رویدادهاک تاریخی

۲۷. عوامل جغرافیایی مؤثر بر زندگی مردمان نواحی مختلف: مانند آب و خاک، پستی‌ها و بلندی‌ها، آب و هوا، موقعیت سرزمینی و ارتباطی و دسترسی به دریاها و آب‌های آزاد.
۲۸. هرودت مورخ مشهور یونانی، به منظور نگارش کتاب تاریخ خود، به مصر، فینیقیه و جاهای دیگر مسافرت کرده و از نزدیک شرایط طبیعی و اقلیمی آن سرزمین‌ها را بررسی نموده است.

۲۹. ابن خلدون، اندیشمند مسلمان تونسی نیز که در قرن هشتم ه. ق. می زیست، بخشی از مقدمه کتاب العبر خود را به تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان اختصاص داده است.
۳۰. برخی از محققان معاصر، تأثیر پدیده های جغرافیایی مانند رودهای دجله و فرات، نیل، کارون و سند و جلگه های حاصلخیز پیرامون آنها را بر شکل گیری و توسعه تمدن های باستانی بین النهرین، مصر، ایران و هند، بررسی کرده اند.
۳۱. جغرافیای تاریخی به مطالعه مناطق و سرزمین های مختلف در گذشته می پردازد.
۳۲. نقشه های تاریخی، انواع مختلفی از اطلاعات شامل قلمرو حکومت ها، مرزها، پایتخت ها، شهرها، بناهای مهم، محل دقیق رویدادها به خصوص جنگ ها، شبکه راه ها، مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی ها و تقسیمات اداری و مالیاتی را نمایش می دهند.